

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЙ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ МАШИНОБУДУВАННЯ

У статті запропоновано методичний підхід до визначення стратегій фінансового управління підприємств машинобудування.

Ключові слова. Стратегія, фінансове управління, ресурси, рівень ресурсного потенціалу, здатність до розвитку.

В статті предложен методический подход к определению стратегий финансового управления предприятий машиностроения.

Ключевые слова. Стратегия, финансовое управление, ресурсы, уровень ресурсного потенциала, способность к развитию.

In the article the methodical going is offered near determination of strategies of financial management of enterprises of engineer.

Key words. Strategy, financial management, resources, level of resource potential, ability is to development.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ареф'єва О.В., Біловол Р.І., Бланк І.О., Довбня С.Д., Дмитренко А.І., Єгоров П.В., Іванова Н.Ю., Літвін Н.М., Мозенков О.В., Олексієнко Н.В., Пушкар О.І., Рамазанов С.К., Садеков А.А., Ситник Л.С., Соколова Н.М., Степаненко О.П., Тарасенко Л.М., Тимашова Л.А., Цурик В.В. та ін.

Мета дослідження полягає у визначення стратегій фінансового управління підприємств машинобудування.

Постановка проблеми. Зниження економічної активності підприємств машинобудівної галузі в істотно вплинула на стійкість їхнього функціонування, та продемонструвала низьку гнучкість та адаптаційні можливості підприємств, що і обумовлює потребу у визначенні стратегій фінансового управління підприємств шляхом визначення рівня ресурсного потенціалу та здатності підприємств машинобудування до розвитку, метою яких є забезпечення їхнього подальшого функціонування з орієнтацією на подальший розвиток та власні ресурси.

Виклад основного матеріалу. Здатність підприємства до розвитку визначають наявні ресурси, які обумовлені впливом факторів як прямого, так і непрямого впливу, кожний з яких впливає на здатність підприємства до одержання визначеного економічного результату, який дозволить підприємству фінансувати поточні та перспективні сфери діяльності, тобто, можливість розвитку підприємства усередині циклу так і його переходу з одного циклу в інший, що і обумовлює необхідність їхнього визначення з метою отримання інтегрального показника, який дозволить враховувати вплив факторів при побудові інтегрального показника здатності підприємств машинобудування до розвитку. Визначення факторів прямого та непрямого впливу на структурні елементи ресурсів підприємства доцільно проводити використовуючи метод експертних оцінок, як наукового інструмента рішення складних неформалізованих

проблем, який дозволить визначити складові інтегрального показнику впливу факторів на структурні елементи ресурсів підприємств машинобудування. (табл.1).

Таблиця 1

Оцінка експертами значимості факторів прямого та непрямого впливу на структурні елементи ресурсів підприємств машинобудування

Вага	Фактори впливу	Експерти									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
X1	непрофесійна підготовка кадрів	1	3	2	2	1	3	4	4	2	4
X2	неефективна структура капіталу	5	4	4	5	5	4	4	4	5	4
X3	дефіцит власних оборотних коштів	5	5	5	4	5	5	5	4	4	5
X4	неефективна інвестиційна політика	3	3	2	3	3	2	1	1	1	3
X5	високий відсоток морального та фізичного зношення основних фондів	1	2	1	3	2	2	2	3	2	1
X6	неконкурентоспроможна продукція за якістю та ціною	4	3	4	3	2	2	3	3	3	3
X7	обмеженість фінансових ресурсів	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
X8	нерациональне використання виробничих ресурсів	4	4	5	4	4	5	4	4	5	4
X9	низький рівень організації праці	3	2	2	1	1	4	3	4	4	3
X10	неефективні технології	2	1	1	1	1	1	3	2	1	1
X11	Стан організації виробничого процесу, управління підприємством	4	5	4	5	5	4	4	4	4	5
X12	Організація ринкових досліджень	1	1	2	2	2	3	2	1	1	3
X13	Просування продукції на ринку	1	3	2	3	3	3	1	1	3	1
X14	часті зміни в законодавчих актах;	1	1	1	3	1	2	1	2	1	2
X15	гальмування процесів реформування відносин власності;	5	5	5	4	5	5	4	5	4	4
X16	порушення економічних відносин між виробниками продукції машинобудівної галузі;	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
X17	– незадовільний стан ринкової інфраструктури, сегментація ринку;	4	4	5	4	4	4	5	4	4	5

Відповідно до отриманих значень визначаємо інтегральний показник впливу факторів на структурні елементи ресурсів підприємства розраховуємо наступним чином:

$$a_i = \sqrt[8]{a_2 * a_3 * a_7 * a_8 * a_{11} * a_{15} * a_{16} * a_{17}} \quad (1)$$

де, a_i - інтегральний показник впливу факторів на структурні елементи ресурсів; a_2 - неефективна структура капіталу; a_3 - дефіцит власних оборотних коштів; a_7 - обмеженість фінансових ресурсів; a_8 -

нерациональне використання виробничих ресурсів; a_{11} - стан організації виробничого процесу, управління підприємством; a_{15} - гальмування процесів реформування відносин власності; a_{16} - порушення економічних відносин між виробниками продукції машинобудівної галузі; a_{17} - незадовільний стан ринкової інфраструктури, сегментація ринку.

Отже, інтегральний показник впливу факторів на структурні елементи ресурсів підприємств машинобудування становить:

$$a_i = \sqrt[8]{0,08 * 0,085 * 0,084 * 0,078 * 0,08 * 0,084 * 0,082 * 0,078}$$

Отримане значення інтегрального показнику впливу факторів на структурні елементи ресурсів підприємств буде врахований при визначенні інтегрального показнику здатності підприємств машинобудування до розвитку.

Наступним етапом методичного підходу до визначення здатності до розвитку підприємств машинобудування є визначення структурних елементів N -го ресурсу підприємств машинобудування. Відповідно до отриманих значень визначаємо інтегральний показник наявних ресурсів з урахуванням впливу структурних елементів ресурсів підприємства у здатності підприємств до розвитку:

$$Q_i = \sqrt[n]{\frac{Q_1 * Q_2 * \dots * Q_n}{100}} \quad (2)$$

де, Q_i - інтегральний показник n -го ресурсу, Q_1, Q_2, Q_n - структурні елементи n -го ресурсу з урахуванням їхнього впливу.

Отримані значення інтегральних показників фінансових, трудових та матеріальних ресурсів досліджуваних підприємств машинобудування дозволяють визначити інтегральний показник «Здатність до розвитку», розрахунок якого проводимо за наступною формулою:

$$Зд.р. = a_i \sum Q_i; R_i; Z_i \rceil 100$$

де, $Зд.р.$ - інтегральний показник здатності до розвитку, a_i - інтегральний показник впливу факторів на структурні елементи ресурсів; Q_i, R_i, Z_i , - інтегральний показник n -го ресурсу з урахуванням ступеню важливості структурних елементів.

Результати розрахунків показали, що значення інтегрального показнику здатності до розвитку підприємств машинобудування за 2010 рік такі: ЗАТ «Азовський машинобудівний завод» - 0,663, ВАТ «Барський машинобудівний завод» - 0,919; ЗАТ «Бердянський машинобудівний завод» - 0,727; ВАТ «Дрогобицький машинобудівний завод» - 0,555; ВАТ «Полтавський машинобудівний завод» - 0,709; ВАТ «Карлівський машинобудівний завод» - 0,948; ВАТ «Смілянський машинобудівний завод» - 0,795. Відповідно до області значень інтегрального показнику «Здатність до розвитку» підприємств машинобудування всі досліджувані підприємства мають достатній, середні та високий рівні «здатності до розвитку» що свідчить про наявність у даних підприємств галузі можливостей до розвитку як у середині виробничого та фінансового циклів, так і у період переходу з одного циклу в інший. Проте, варто зазначити що отримані значення показнику «здатності до розвитку» є лише узагальнюючим показником, що обумовлює необхідність визначення рівня ресурсного потенціалу з метою подальшого узагальнення та визначення потреби чи її відсутності у розробці та впровадженні стратегій фінансового управління досліджуваним підприємствам машинобудування.

Визначення рівня ресурсного потенціалу підприємств машинобудування доцільно проводити шляхом визначення структурних елементів кожного з наявних ресурсів підприємств машинобудування шляхом застосування методу аналізу ієрархій. Оскільки визначення структурних елементів кожного з ресурсів підприємств машинобудування є поставленою метою, саме тому, застосування методу аналізу ієрархій шляхом декомпозиції мети на певний ряд критеріїв виконання яких реалізується одночасним застосуванням сукупності методів дозволить досягти поставленої мети. Обрані критерії (структурні елементи) ресурсів попарно порівнюються між собою, що дозволить на основі отриманої матриці порівнянь визначити відносну ступінь важливості кожного критерію в парі та визначається ступінь відповідності структурного елемента кожному з ресурсів. Визначення структурних елементів ресурсів підприємств машинобудування, що обумовлюють рівень ресурсного потенціалу досліджуваних підприємств галузі дозволить вирішити проблему співставлення абсолютних і відносних показників при розробці математичної моделі визначення рівня ресурсного потенціалу.

Наступним етапом є заповнення матриці для кожного з ресурсів підприємств машинобудування та розрахунок ступеня важливості структурних елементів наявних ресурсів підприємств машинобудування у визначенні рівня ресурсного потенціалу (табл.2).

Таким чином, комплексний показник фінансових ресурсів підприємств машинобудування у визначенні рівня ресурсного потенціалу з урахуванням ступеню важливості структурних елементів має наступний вигляд:

$$КПФР = \sqrt[5]{0,22 * ВК_ЧП + 0,21 * ВК_ВВР + 0,19 * РВК + 0,18 * ЧВКСВ + 0,18 * КВ}$$

де, *КВ*- капіталовіддача, *РВК*- рентабельність власного капіталу, *ЧВКСВ*- частка власного капіталу в сукупних витратах, *ВКоЧП*- розмір власного капіталу на одиницю чистого прибутку, *ВКоВВР*- розмір власного капіталу на одиницю виручки від реалізації.

Таблиця 2

Результати визначення ступеня важливості структурних елементів фінансових ресурсів підприємств машинобудування

Елементи	<i>КВ</i>	<i>РВК</i>	<i>ЧВКСВ</i>	<i>ВКоЧП</i>	<i>ВКоВВР</i>	Вага	Ступінь важливості
<i>КВ</i>	1	0,84	1	0,8	0,9	0,904	0,1802
<i>РВК</i>	1/5	1	1	0,8	0,9	0,969	0,1932
<i>ЧВКСВ</i>	1	1	1	0,8	0,9	0,936	0,1866
<i>ВКоЧП</i>	1/4	1/4	1/4	1	0,9	1,119	0,2230
<i>ВКоВВР</i>	1/9	1/9	1/9	1/9	1	1,087	0,2168

Результати розрахунку комплексного показнику фінансових ресурсів підприємств машинобудування у рівня ресурсного потенціалу з урахуванням ступеню важливості структурних елементів за досліджуваними підприємствами представлено в табл.3.

Таблиця 3

Комплексний показник фінансовий ресурсів підприємств машинобудування у визначенні рівня ресурсного потенціалу

Період	ЗАТ «Азовський машинобудівний завод»	ВАТ «Барський машинобудівний завод»	ЗАТ «Бердянський машинобудівний завод»	ВАТ «Дрогобицький машинобудівний завод»	ВАТ «Полтавський машинобудівний завод»	ВАТ «Карлівський машинобудівний завод»	ВАТ «Смілянський машинобудівний завод»
2006	0,013	0,014	0,022	0,016	0,016	-0,013	0,024
2007	-0,012	0,014	0,012	-0,019	0,016	-0,011	0,016
2008	0,016	0,015	-0,012	0,014	0,011	-0,012	0,017
2009	-0,023	0,014	-0,012	0,013	0,028	0,013	0,023
2010	0,009	0,016	0,019	-0,015	0,026	-0,011	0,022

Комплексний показник фінансових ресурсів в аспекті визначення рівня ресурсного потенціалу протягом аналізованого періоду за всіма досліджуваними підприємствами машинобудування або від'ємне значення, що свідчить про низький рівень якості фінансових ресурсів даних підприємств галузі, неефективну систему їхнього розподілу, і як наслідок, не

спроможність забезпечення процесу виробництва, що і обумовлює необхідність розробки та впровадження стратегії фінансового управління (табл. 4).

Таблиця 4

Результати визначення ступеня важливості структурних елементів трудових ресурсів підприємств машинобудування у визначенні рівня ресурсного потенціалу

Елементи	ПрП	РВ	ЧПоФ ОП	ЧФОП СВ	ВВРоФ ОП	Середнє геометричне	Ступінь важливості
ПрП	1	0,8	0,82	0,84	0,84	0,857	0,1706
РВ	1/4	1	1	0,8	0,9	0,979	0,1949
ЧПоФОП	2/9	1	1	0,8	0,9	0,974	0,1939
ЧФОПСВ	1/5	1/4	1/4	1	0,9	1,108	0,2207
ВВРоФ ОП	1/5	1/9	1/9	1/9	1	1,103	0,2196

Відповідно до результатів визначення ступеня важливості структурних елементів трудових ресурсів підприємств машинобудування у визначенні рівня ресурсного потенціалу комплексний показник трудових ресурсів з урахуванням ступеню важливості структурних елементів має наступний вигляд:

$$КПТР = \sqrt[5]{\frac{0,22 * ЧФОПСВ + 0,22 * ВВРоФОП + 0,19 * ЧПоФОП + 0,19 * РВ + 0,17 * ПрП}{100}}$$

де, ЧФОПСВ- частка фонду оплати праці в сукупних витратах, ВВРоФОП- розмір виручки від реалізації на одиницю фонду оплати праці, ЧПоФОП- розмір чистого прибутку на одиницю фонду оплати праці, РВ- рентабельність виробництва, ПрП- продуктивність праці.

Коливання комплексного показника трудових ресурсів в межах - 0,013, значення показнику ЗАТ «Бердянський машинобудівний завод» у 2007 році та 0,019 ЗАТ «Азовський машинобудівний завод» у 2007 році та ВАТ «Карлівський машинобудівний завод» у 2009 році обумовлені доволі низькими кількісними та якісними характеристиками трудових ресурсів, тобто, нерациональність використання здатності досліджуваних ресурсів до досягнення поставленої мети, а саме виробництва достатнього обсягу продукції за умови оптимального використання досліджуваними підприємствами трудових ресурсів.

Наступним є комплексний показник матеріальних ресурсів підприємств машинобудування. він розраховується аналогічно попереднім ресурсам та у визначенні рівня ресурсного потенціалу з урахуванням ступеню важливості структурних елементів має наступний вигляд:

$$КПМР = \sqrt[5]{\frac{0,22 * BC_{\text{CB}} + 0,22 * EB + 0,19 * CB + 0,19 * MBoPr + 0,17 * MB}{100}}$$

де, BC_{CB} - частка витрат на сировину в сукупних витратах, EB - енерговіддача, CB - сировиновіддача, $MBoPr$ - розмір матеріальних витрат на одиницю прибутку, MB - матеріаловіддача.

Таким чином, комплексний показник матеріальних ресурсів ЗАТ «Азовський машинобудівний завод» у 2007 та 2009 роках, ЗАТ «Бердянський машинобудівний завод» у 2006 році, 2008-2010 роках, ВАТ «Дрогобицький машинобудівний завод» у 2010 році та ВАТ «Карлівський машинобудівний завод» у 2006-2007 роках має від'ємне значення, решти підприємств коливається в межах 0,009-0,018, що обумовлено недостатнім обсягом нематеріальних активів та частки обігових фондів підприємств, їхнім нерациональним використанням, що свідчить про необхідність розробки та впровадження стратегії фінансового управління досліджуваними підприємствами галузі.

Отримані значення комплексних показників фінансових, трудових та матеріальних ресурсів підприємств машинобудування дозволяють з урахуванням отриманого значення економічної стійкості розрахувати рівень ресурсного потенціалу за наступною формулою:

$$РРП = 0,61 \sum \left(\left\langle \text{КПФР}; \text{КПТР}; \text{КПМР} \right\rangle \right)$$

де, $РРП$ - рівень ресурсного потенціалу, $КПФР$ - комплексний показник фінансових ресурсів, $КПТР$ - комплексний показник трудових ресурсів, $КПМР$ - комплексний показник матеріальних ресурсів, 0,61- значення економічної стійкості для підприємств машинобудування

Результати розрахунку рівню ресурсного потенціалу досліджуваних підприємств машинобудування за 2010 рік чотири підприємства мають значення від 0,029 (ВАТ «Барський машинобудівний завод») до 0,037 (ВАТ «Полтавський машинобудівний завод»), що свідчить про його достатній рівень. Відповідно до області значень комплексного показнику «Рівень ресурсного потенціалу» від'ємне значення ВАТ «Дрогобицький машинобудівний завод» (-0,006) та значення показнику ЗАТ «Бердянський машинобудівний завод» (0,015) та ВАТ «Карлівський машинобудівний завод» (0,013) свідчать про обмежений рівень, решта підприємств мають низький рівень ресурсного потенціалу, що обумовлює необхідність впровадження фінансового управління всіма досліджуваними підприємствами машинобудування.

Висновки. В цілому, на підставі використання розробленої методики можна вибрати стратегії фінансового управління досліджуваними підприємствами, а саме: ЗАТ «Азовський машинобудівний завод», ВАТ «Полтавський машинобудівний завод» та ВАТ «Смілянський машинобудівний завод» потребують управління фінансовим

ресурсозбереження, ВАТ «Дрогобицький машинобудівний завод» забезпечення збалансованого використання ресурсів, решта підприємств, значення показників здатності до розвитку і рівня ресурсного потенціалу потребують розробки та впровадження змішаної стратегії, яка поєднувала б, з одного боку, фінансове ресурсозбереження, а, з іншого, збалансоване використання ресурсів, що дозволить забезпечити стійке функціонування підприємств машинобудування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головка В.І., Мінченко А.В., Шаманська В.М. Фінансово-економічна діяльність підприємства: контроль, аналіз та безпека: Навч. посібник. [Текст] – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 480 с.
2. Зарубинский В.М., Зарубинская Н.С., Демьянов Н.И. Финансовое управление предприятием на основе использования открытой информации [Текст] // Актуальні проблеми економіки.– 2002.– №12.– С. 31–41.
3. Зарубинский В.М., Зарубинская Н.С., Демьянов Н.И., Семеренко И.В. К вопросу об управлении финансовым состоянием предприятия [Текст] // Финансовый менеджмент.– 2004.– №3. – С. 112–120.
4. Ковалев А.И., Привалов В.П. Анализ финансового состояния предприятия. [Текст] – М.: Центрэкономики и маркетинга, 1998. – 278 с.
5. Костромина Д.В. Управление затратами и прибылью предприятия на основе организации центров финансовой ответственности [Текст] // Финансовый менеджмент.– 2004.– №4. – С. 29–35.